

ВНЗ ЯК УНІВЕРСИТЕТ СВІТОВОГО КЛАСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

©Швецова М.Б., Тревого О.І., 2015

Освіта і наука є не просто секторами національного господарства. Рівень їх якості впливає на усі інші галузі та визначає темпи соціально-економічного розвитку країни. Наукові дослідження, як невід'ємна складова діяльності провідних ВНЗ в сучасних умовах, поряд із виконанням освітньої, наукової, виховної функції, дають їм змогу розвивати свій дослідницький потенціал, здійснювати комерціалізацію результатів НДДКР, що є необхідною передумовою відтворення інтелектуального капіталу та інноваційного розвитку.

В сучасних умовах найбільшого розвитку дослідницькі університети досягли в США, де їх налічується майже 260, у Великій Британії – 73, у Німеччині – 70 [1]. Незважаючи на затверджене Кабінетом Міністрів України ще у лютому 2010р. «Положення про дослідницький університет», в Україні діяльність ВНЗ дослідницького типу супроводжується низкою проблем, серед яких недостатнє державне фінансування науково-дослідної діяльності ВНЗ у стратегічних галузях національної економіки, відсутність механізмів фінансової автономії та можливості диверсифікації джерел фінансування, недосконала структура навантаження викладачів, низький рівень оплати праці, неналежне матеріально-технічне забезпечення, недостатньо налагоджений механізм співпраці із зовнішнім середовищем, зокрема з бізнесом (стажування, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, комерціалізація результатів досліджень тощо).

У зарубіжній науковій літературі, присвяченій питанням дослідницьких університетів (research university) та критеріїв, що формують їх науково-дослідницький потенціал і, відповідно, конкурентоспроможність на світовому ринку, достатньо часто вживається термін «університет світового класу». До таких університетів відносять ті ВНЗ, що поряд із забезпеченням надання високоякісної освіти, здійснення наукових досліджень, здатні конкурувати на світовому ринку освітніх послуг. Один із провідних сучасних експертів, координатор Світового банку з питань вищої освіти Джеміль Салмі доходить висновку, що висока якість знань випускників, здатність проводити найсучасніші дослідження та брати участь в трансфері технологій є можливою завдяки наявності трьох груп факторів [2]:

- а) високою концентрацією талантів серед викладачів і студентів;
- б) значними фінансовими можливостями, які дають змогу створити ефективне освітнє середовище та здійснювати найсучасніші наукові дослідження;
- в) оптимальною управлінською моделлю, яка включає в себе бачення стратегічної мети, інноваційні підходи та гнучкість (університетський менеджмент).

На думку Ф.Альтбаха, відомого американського вченого, директора Центру міжнародної вищої освіти при Бостонському коледжі, пріоритетним напрямом розвитку дослідницького університету є створення нових знань та широкий спектр наукових дисертаційних досліджень. Поряд з іншими функціями, які виконують ВНЗ, їх специфічною рисою має бути «особлива зосередженість на дослідженнях в галузі науки і технологій» [2]. Дослідницькі університету світового рівня Ф.Альтбах називає ключовими інституціями XXI ст.

Тривалий час на перших сходинках міжнародних рейтингів конкурентоспроможності університетських закладів утримується низка лідерів світового ринку освітніх послуг (університети Гарварда, Оксфорда, Кембриджу тощо). Це стало можливим завдяки повноцінній реалізації їх науково-дослідного потенціалу шляхом здійснення фундаментальних і прикладних досліджень на новітній науковій і техніко-технологічній базі, ефективного трансферу технологій, досконалої системи підготовки та перепідготовки кадрів та ряду інших ключових чинників, які дають змогу утримувати найвищий рівень своєї «внутрішньої академічної якості» [3]. Слід звернути увагу на те, що в США статус «дослідницький університет» присвоюється американським вищим навчальним закладам недержавною організацією

«Фонд Карнегі з удосконалення навчання» (Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching), що, формуючи рейтинги університетів і коледжів, виконує функції незалежної агенції оцінювання якості освіти [4].

У науковій літературі наводиться достатньо широкий перелік вже існуючих і пропонує факхівцями вимог до дослідницьких університетів світового класу, та зазначаються ключові характеристики, які їм притаманні. На нашу думку, усі вони загалом достатньо повно сформульовані Ф.Альтбахом. Це зокрема такі [3]:

- здійснення університетом проривних досліджень, що можуть бути оцінені та поширені світовою науковою спільнотою;
- наявність професорів найвищої кваліфікації, як основної ланки в університетській системі досліджень;
- наявність достатньої ресурсної бази, сприятливі умови праці в університеті, що формує можливості для залучення та утримування найбільш фахового професорсько-викладацького складу;
- забезпечення в середовищі ВНЗ академічної свободи та атмосфери інтелектуального азарту;
- прозорість та ефективність системи управління ВНЗ, що дає змогу науковій спільноті контролювати процеси, які відбуваються в академічному житті університету;
- забезпечення відповідних умови для наукової роботи (наявність у розпорядженні ВНЗ передового обладнання, лабораторій, бібліотек, що дає змогу здійснювати відповідного рівня дослідження, налагоджувати інноваційний процес викладання дисциплін).

Питання навколо напрямів розвитку дослідницьких університетів в Україні залишається відкритим, доволі дискусійним і потребує налагодження активного діалогу між представниками ВНЗ, органів влади, вітчизняних та іноземних бізнесових структур.

Для України, яка задекларувала європейський шлях розвитку, необхідно працювати над посиленням взаємозв'язку «трикутника знань». Підвищення конкурентоспроможності університетів дослідницького типу дасть змогу значно підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки та посилити її позиції на міжнародній арені. Процес акумулювання інтелектуального капіталу з подальшою трансформацією його результатів у інноваційні процеси та комерціалізація наукових досліджень дадуть змогу скоротити розрив між освітою і наукою з одного боку та проблемами економіки країни - з іншого, зумовлюючи значні структурні зрушення в національній економіці.

1. Тульчинська С.О. *Вимоги та критерії визначення статусу дослідницьких університетів в Україні [Електронний ресурс] / С.О. Тульчинська // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. - № 1 - [С. 158-166] - Режим доступу: mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_1_158_166.pdf*

2. *Компас – 2010: думка роботодавців та випускників. Рейтинг українських вищих навчальних закладів за рівнем задоволеності освітою. Аналітичний звіт [Електронний ресурс] / - Режим доступу: f.osvita.org.ua/abitur/ratings/35.pdf- Назва з екрану.*

3. *Антонюк Л.Л. Концепції міжнародної конкурентоспроможності університетів [Електронний ресурс] / Л.Л. Антонюк, В.І. Сацук. – Електрон. дані - Режим доступу: kneu.edu.ua/get_file.php?id=2292*

4. *Інноваційні дослідницькі університети як чинник модернізації освітньо-наукової сфери та розбудови суспільства знань. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Електрон. дані – Режим доступу: niss.gov.ua/articles/1427/- Назва з екрану.*